

PÁPAI-TARR ÁGNES

Gondolatok az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabásának tapasztalatairól

„Büntetőjogi szankciórendszerünk egyik, pusztán létezésében is vitatott intézménye – a bevezetett, fenntartott, megszüntetett, majd újból bevezetett, de a büntető jogalkalmazás és a büntetés végrehajtás kérdését érintő alapproblémáját optimális módon megoldani napjainkban sem képes – életfogytig tartó szabadságvesztés.”^[1]

ABSTRACT

The most severe punishment in our sanction system is a life sentence, which is deemed justifiable upon the judge's deliberation if it is determined that the offense and the offender pose a threat to society, and the aim of the sanction cannot be ensured by imprisonment alone. During the codification process of the new Criminal Code, the major sanction policy aim was to impose stringency, for which the legislator proposed to impose life imprisonment more frequently. I critically analyse this controversial legal institution primarily from a criminal substantive perspective. I also present the legal background of imposing life imprisonment. I delve into a detailed analysis of statistical data to examine trends in judicial practice regarding life imprisonment, alongside highlighting the key personal characteristics of offenders. I also study the question whether the strictness of judgments that the legislator expected influenced the judicial practice of the past decade. To examine the actual judicial practice, I analyzed anonymised court decisions and available findings from case studies.

Keywords: life sentence ■ actual life sentence ■ sanction ■ imposition ■ probation ■ aggravating circumstance

I. BEVEZETÉS

Szankciórendszerünk csúcán a halálbüntetés abolíciója óta,^[2] mint leghigorúbb szankció, a szabadságvesztés áll. A 2012. évi C. törvényt

[1] Sárkány, 1993, 373.

[2] Magyarországon a rendszerváltást követően a 23/1990. (X. 31.) AB határozattal került szankciórendszerünkben a halálbüntetés törölni. Lásd erről részletesen: Tóth J., 2008.

(Btk.) fő büntetőpolitikai célkitűzésként elsősorban a szigorítás jellemezte, melyet a büntetési tételek emelésével, az életfogytig tartó szabadságvesztés gyakoribb alkalmazásával, a kötelezően kiszabandó szankciók előírásával és egyes visszaesői kategóriákra vonatkozó szigorodó szabályok bevezetésével kívánt elérni a jogalkotó.^[3]

A jogalkotó által támasztott szigor az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetésünket több tekintetben is érintette, hiszen a kinyilvánított jogalkotói akarat egyértelműen volt megfogalmazva a bírák számára, hogy szabjanak ki gyakrabban életfogytig tartó szabadságvesztést. Ezt a kívánalmat jogszabályi szinten is igyekezett a jogalkotó megerősíteni azzal, hogy az új Btk.-ban is több esetben előírta az életfogytig tartó szabadságvesztés kötelező kiszabását. A Btk.-ban szereplő abszolút büntetéskiszabási szabályok a bírónak egyáltalán nem adnak lehetőséget az ügy egyedi körülményeinek a mérlegelésére és súlyosan sértik büntető szankciórendszerünk egyik fontos alapelvét, a relatíve határozott szankciórendszer követelményét.^[4]

Tanulmányomban az elmúlt évtized büntetéskiszabási tendenciát a szabadságvesztés, és azon belül is különösen az életfogytig tartó szabadságvesztés tekintetében vizsgálom. Feltárást igényelt az, hogy a jogalkotó által elvárt szigor, s ennek megfelelően a jelenlévő jogszabályi szigorítások hogyan befolyásolják, s egyáltalán befolyásolják-e az országos büntetéskiszabási gyakorlatot, azaz, hogy valóban hajlandó-e a jogalkalmazó a jogalkotó elvárásainak megfelelően ítélni.

A tényleges ítélezési gyakorlat megismerésére elsősorban az elérhető kriminálstatisztikai adatok feldolgozása jelenthet megoldást. Ezek szemléltethetik, hogy egy-egy büntetési nem alkalmazási gyakorisága évről-évre hogyan változott, enyhe vagy inkább szigorú-e a gyakorlat az adott büntetési nem kiszabása tekintetében. A kriminálstatisztikai adatok feldolgozását nem könnyíti meg, hogy különböző adatbázisok más-más kiemelt szempontok alapján mutatják be az eseteket, így néha akár egymásnak látszólag vagy ténylegesen is ellentmondó számadatokra is bukkanhatunk. Az adatbázisokban mutatkozó eltérések ellenére is ígéretesnek tűnt az országos büntetéskiszabási gyakorlat tendenciáinak és aktuális helyzetképének vizsgálata az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés kiszabása tekintetében.

A statisztikai adatok elemzésénél kívül, az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabásának gyakorlati tapasztalatai tekintetében nagy segítségemre szolgáltak a témában rendelkezésre álló magas szakmai színvonalú kutatások, melyek az elmúlt évek gyakorlati tapasztalatait részletesen feldolgozták, így az

[3] A Btk.-hoz fűzött általános indokolás a Nemzeti Együttműködés Programjában olvasható, híressé vált mondatot idézi: „A jogszabály szigora, a büntetési tételek növelése, az életfogytig tartó szabadságvesztés többszöri alkalmazása, az áldozatok védelme meg fogja fékezni a bűnök elkövetőit és világossá teszi a társadalom minden tagja számára, hogy Magyarország nem a bűnelkövetők paradicsoma.” (Btk. miniszteri indokolása, általános indokolás; Parlament.hu: A Nemzeti Együttműködés Programja).

[4] Pápai-Tarr, 2020, 106-108.

ítélkezési gyakorlat megismerése tekintetében ezekre a kutatásokra és anonim bírósági határozatok elemzésére egyaránt támaszkodtam.^[5]

II. A SZABADSÁGVESZTÉS-BÜNTETÉS KISZABÁSÁRÓL ÁLTALÁBAN

A szabadságvesztés-szankció létjogosultsága nem vitatott hatályos büntetőjogunkban. Megannyi hátrányos tulajdonsága ellenére, ma is egy jól egyéni-esíthető szankcióként tartjuk számon, mely bizonyos elkövetői körrel szemben, nagyobb tárgyi súlyú bűncselekmények elkövetése esetén – az ultima ratio elvét is szem előtt tartva^[6] – talán az egyedüli hatékony szankcióként szolgálja a társadalom védelmét és a prevenciót.

A hatályos Btk. indokolása a legerőteljesebb visszatartó hatású büntetesként aposztrofálja a szabadságvesztést, mely az elkövető elszigetelése révén szolgálja a társadalom védelmét, ugyanakkor a biztonsági szempontokon túl nevelési feladatot is megvalósít. Olyan büntetési nemről van szó, mely megfelelően differenciálható, hiszen nemcsak időtartamát tekintve, hanem a végrehajtás rezsimét, végrehajtási módját illetően is individualizálható. További differenciálási lehetőséget ad a büntetést kiszabó bírónak a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége vagy éppen annak kizárása, a büntetés végrehajtásának a felfüggesztése és ez utóbbi mellett a pártfogó felügyelet elrendelése.^[7]

Jelenleg a szabadságvesztés a második leggyakrabban kiszabott szankciónemünk.^[8] A magyar büntetőjog alapvetően szabadságvesztés-centrikus, mely azt jelenti, hogy a Btk. Különös Részben szereplő bűncselekmények nagy része szabadságvesztéssel büntetendő. Az utóbbi időben a szabadságvesztés körül egyre több probléma körvonalazódik, és a sokáig egyedüli jó büntetési nemként számon tartott szankció^[9] is megannyi, megoldásra váró kérdést generált a szakemberek számára. Az is kiderült, hogy a bűnözést ez a büntetési nem sem tudja eliminálni. A szabadságvesztés végrehajtásának igen-igen költséges vol-

[5] Bolyki – Nagy – Solt – Szabó, 2017; Bolyki – Nagy – Solt – Szabó, 2016; Balla, 2014.

[6] A büntetékiszabás és a büntetőjog egyik fontos alapelve az ultima ratio és a szubsidiaritás, mely a szabadságvesztés-büntetésre is érvényes. A büntetékiszabás egyöntetűségéről szóló R (92) 17. számú Ajánlás 5. pontja szerint: „a szabadságelvonással járó büntetést végső eszköznek kell tekinteni, s ezért csak olyan esetekben szabad alkalmazni, amelyekben kellően figyelembe véve az egyéb mértékadó körülményeket is, a tett súlyossága folytán semmilyen más büntetés nyilvánvalóan nem felel meg”.

[7] Btk. miniszteri indokolása, 34. §-hoz fűzött indokolás.

[8] 2010-től a szabadságvesztés volt a leggyakrabban kiszabott szankció hazánkban; 2013-ban a kiszabott büntetések 47,9%-a szabadságvesztés volt, míg a pénzbüntetések száma ehhez képest drasztikus csökkenést mutatott, 2013-ban mindössze 29,8%-ot képviselt (Legfőbb Ügyészség, 2020, 57.).

[9] Pradel, 2016, 547-548.

ta,^[10] a túlnépesedett büntetésvégrehajtási intézetek problémája,^[11] a visszaesői ráta csökkenést alig mutató eredményei^[12] mind olyan tényezők, melyek szankciórendszerünkben a kiszabott szabadságvesztések számának redukálását és a büntetési nem szerepének csökkenő tendenciáját sürgetik.

Ennek megfelelően valóban örvendetes hír – melyet az alábbi táblázat is szemléltet –, hogy összességében a szabadságvesztések száma az utóbbi évtizedben folyamatosan csökkenő tendenciát mutat hazánkban. Meg kell jegyeznünk, hogy mindez persze csökkenő bűnözés mellett még önmagában nem tekinthető nagy eredménynek. Amennyiben az utóbbi évtizedben kiszabott büntetések százalékos arányát vesszük szemügyre, az adatok így is biztatóak, hiszen a szabadságvesztések csökkenő tendenciája %-os arányban, a többi kiszabott büntetési nemhez képest is megfigyelhető. Míg 2013-ban még 47,90%, addig 2019-ben már csak 35,86%, és 2020-ban 34,11% a kiszabott szabadságvesztések aránya a többi büntetéshez képest.^[13]

Az alábbi táblázat a szabadságvesztések szám szerinti alakulását 2004-től 2021-ig szemlélteti. Itt azonban nem a többi büntetéshez képest, hanem a terheltek számához viszonyítva, akikkel szemben büntetést szabtak ki vagy intézkedést alkalmaztak.

Évek	A terheltek száma, akikkel szemben büntetést vagy intézkedést alkalmaztak (db)	Terheltek száma, akivel szemben szabadságvesztés-büntetést szabtak ki				Százalékos arány a többi büntetéshez és intézkedéshez képest
		Összesen	Életfogytig tartó	Végrehajtandó	Felfüggesztett	
2004	96 281	30 298	26	10 424	19 848	31,47%
2005	98 561	29 869	7	9 891	19 971	30,31%
2006	97 302	29 156	17	9 740	19 399	29,96%
2007	87 744	26 427	14	8 853	17 560	30,12%
2008	85 274	26 820	8	9 086	17 726	31,45%
2009	86 241	27 965	11	9 424	18 530	32,43%

[10] Márk – Váradi, 2015, 205-224.; Ambrus, 2016, 4.; Deffains – Jean, 2013, 25-44.

[11] Blanc, 2013, 153-162.; Albrecht, 2011; Poncela, 2008, 972-984.; Favuzza, 2017, 153-173.; Pe-naud, 2014, 5.; Szemesi, 2014, 85-88.; továbbá Szemesi, 2015, 243-258.; Kadlót, 2015, 225-231.; Nagy, 2015, 59-116.; Nagy, 2016, 63-80.

[12] Pradel rámutat arra, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek a visszaesők iskolái. Ld. Pradel, 2016, 548.

[13] Büntetőbírórság előtti ügyészi tevékenység főbb adatai vonatkozó évek kiadványai.

2010	86 196	29 221	25	9 718	19 478	33,90%
2011	88 445	32 089	11	10 504	21 574	36,28%
2012	75 563	28 674	22	9 683	18 969	37,95%
2013	74 287	27 497	36	9 331	18 130	37,01%
2014	83 697	29 306	27	10 221	19 058	35,01%
2015	76 236	26 366	39	9 692	16 635	34,58%
2016	76 938	25 315	34	9 473	15 808	32,90%
2017	69 951	22 906	21	8 342	14 543	32,75%
2018	64 942	20 421	16	7 506	12 899	31,44%
2019	66 103	20 242	25	7 494	12 723	30,62%
2020	53 222	15 738	13	5 360	10 365	29,57%
2021	48 489	17 828	20	6 440	11 368	36,77%

1. táblázat: Terheltek száma 2004-től 2021-ig
(Forrás: Legfőbb ügyészség, 2022)

A magyar büntetőjog a szabadságvesztésnek két fajtáját ismeri, a határozott időtartamú és az életfogytig tartó szabadságvesztést. A határozott időtartamú szabadságvesztések mind a végrehajtandó, mind a felfüggesztett szabadságvesztés adatait tartalmazzák.

Ami az életfogytig tartó szabadságvesztés tendenciáit illeti, megállapítható, hogy a Btk. életfogytig tartó szabadságvesztésre vonatkozó szabályainak szigorítását, illetve az ezzel kapcsolatos abszolút büntetés kiszabási szabályok meghozatalát követően, 2009-től 2013-ig növekvő tendenciát mutatott a kiszabott életfogytig tartó szabadságvesztések száma.^[14] Míg 2009-ben összesen 12 életfogytig tartó szabadságvesztést szabtak ki a bíróságok, addig ez 2010-re 25-re emelkedett, majd a 2011-ben tapasztalható visszaesést követően, 2012. és 2013. években újra növekvő tendenciát mutatva, 2013-ra elérte a 36 főt. Mindösszesen négy év leforgása alatt tehát háromszorosára nőtt az életfogytig tartó szabadságvesztéssel sújtott elítéltek száma, ami a bírói gyakorlat szigorodását jelezheti.^[15]

A rendelkezésünkre álló statisztikai adatok tekintetében az utóbbi három évet megvizsgálva, 2019-ben összesen 26 vádlottal szemben került sor életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabására, ebből 5 esetben zárta ki a bíróság a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét. Az életfogytig tartó szabadságvesztések száma 2020-ban szintén jelentős csökkenést mutat, hiszen összesen

[14] Legfőbb Ügyészség, 2014, 68.

[15] Az emberölések száma ebben az időszakban, 2011-ben kb. 15%-kal emelkedett, de aztán újra csökkenő tendencia figyelhető meg ebben a bűncselekményi kategóriában is. Ld. Ugyeszség.hu: Tájékoztató a 2011. évi bűnözésről, 3.

16 esetben szabta ki a bíróság, s ebből 5 esetben került sor a TÉSZ kiszabására. Nagy mértékű növekedést nem mutatva, 2021-ben 20 esetben került sor életfogytig tartó szabadságvesztés, és ebből 6 esetben TÉSZ kiszabására.

III. AZ ÉLETFOGYTIG TARTÓ SZABADSÁGVESZTÉS KISZABÁSÁNAK ANYAGI JOGI SZABÁLYAI

E rendkívül ellentmondásos és emberi jogi aggályokat is felvető jogintézmény^[16] kisebb megszakításokkal ugyan, de a Csemegi-kódex óta részét képezi a magyar büntetőjogi szankciórendszernek is.^[17] Az életfogytig tartó szabadságvesztés szankciórendszerünk leghigorúbb büntetése. Nagy Ferenc szavaival élve, e szankció a halálbüntetés és a határozott ideig tartó szabadságvesztés között a híd szerepét tölti be.^[18]

Jelenleg az életfogytig tartó szabadságvesztés kizárólag a bűncselekmény elkövetésekor 20. életévét betöltött elkövetővel szemben szabható ki.^[19] A magyar büntetőjog e büntetési nem két formáját ismeri, a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést (továbbiakban TÉSZ), mely esetén a bíróság a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárja, míg a másik esetben a bíróság ítéletében a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját 25 és 40 év közötti időintervallumban meghatározza.^[20]

Az Alaptörvény IV. cikkének (2) bekezdése alkotmányos szintre emelte annak kimondását, hogy „tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés csak szándékos, erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt szabható ki”. Büntetőjogunkban tehát a TÉSZ kivételes jellegét támasztja alá, hogy kiszabására csak a Btk. 44. § (1) bekezdésében taxatív felsorolt 18 bűncselekménytípus elkövetése esetén kerülhet sor, amennyiben személy vagy dolog elleni erőszakkal valósul meg bűncselekmény. Ezekben az esetekben a bíróság mérlegelheti a feltételes szabadságra bocsátás kizárását.

[16] Renucci, 2009, 1453.; Renucci, 2016, 1542.; Renucci, 2013, 2081.; Bagossy, 2017, 294-299.; Karsai, 2014, 70-77.; Szemesi, 2014, 346-362.; Balázs, 2018, 30-35.

[17] Az életfogytig tartó szabadságvesztés történeti kialakulásáról lásd: Domokos – Papp, 2020, 38.; Pallagi, 2014, 76-82.; László, 2008, 56-61.

[18] Nagy, 2008, 272.

[19] Életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását az 1978. évi IV. tv. azzal szemben engedte meg, aki a bűncselekmény elkövetésekor a huszadik életévét betöltötte. Ezzel egyező szabályozást tartalmaz a hatályos Büntető Törvénykönyv (2012. évi C. törvény) is. A fiatal felnőtt – 18 és 21 év közötti – életkori kategóriát az ítélkezési gyakorlat alakította ki, amelyet az eset körülményeitől függően enyhítő körülményként értékel. Ez utóbbinak azonban az életfogytig tartó szabadságvesztés törvényi korlátait tágító hatása (törvényi rendelkezés hiányában) nincs. Ld. EH 2015.11.B28.

[20] A szigorítás jegyében az új Btk. az életfogytig tartó szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét is szigorította, annak legkorábbi időpontját legalább huszonöt, legfeljebb negyven évben meghatározva. Ld. Btk. 43. § (1) bekezdés. Lásd részletesebben: Lévy, 2016, 593-594.; Gönczi, 2015, 7-40.

A TÉSZ kiszabásának azonban vannak kötelező esetei is, amikor a bíróságnak mérlegelés nélkül ki kell szabnia az életfogytig tartó szabadságvesztést, és ráadásul ki kell zárnia a felétételes szabadságra bocsátás lehetőségét is. Nincs mérlegelési lehetősége a bíróságnak abban az esetben, ha az elkövető a 44. § (1) bekezdésében meghatározott bűncselekményt bünszervezetben követte el,^[21] illetve, ha az elítéltet ismételten életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélik.^[22]

Míg ez utóbbi két esetkör egyértelmű megfogalmazást nyert a törvényben, addig az erőszakos többszörös visszaesők kötelező életfogytig tartó szabadságvesztéssel szankcionálása számos értelmezési problémát vetett fel. Az erőszakos többszörös visszaesői kategória mintegy tíz éve létezik a magyar büntetőjogban.^[23] Bevezetésének indoka, hogy 2009 évben több, nagy sajtónyilvánosságot kapó és a közvélemény kedélyeit is borzoló, sajnálatos erőszakos bűncselekmény történt Magyarországon.^[24] Ekkor a politikai ellenzék egy törvényjavaslatot terjesztett elő,^[25] azzal a céllal, hogy a közbiztonságot Magyarországon helyreállítsa. A javaslat szerint a többszörös erőszakos visszaesőkkel szemben az egyesült államokbeli „három csapás”^[26] törvény szabályozásához hasonlóan, a harmadik alkalommal elkövetett szándékos, személy elleni erőszakos bűncselekményre vonatkozó büntetés kiszabásánál szigorúbb büntetési tételt kell alkalmazni, és végső soron életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását rendelte a legsúlyosabb cselekményeket elkövetőkre.^[27]

A „három csapás” vagy „három dobás” tehát egyáltalán nem magyar találmány, hiszen az Egyesült Államok több tagállamában és a szomszédos Szlovákiában is ismert jogintézményről volt szó.^[28] Az előbb említett törvényjavaslat megszavazására ugyan nem került sor, de a Btk. novelláris módosításának a jegyében, 2009-ben bevezetésre került az erőszakos többszörös visszaeső fogalma a magyar büntetőjogba,^[29] és megfogalmazódtak szigorúbb jogkövetkezmények ezzel a bűnismétlői kategóriával szemben,^[30] de a valódi három csapás hazánkban végül csak 2010-ben került bevezetésre, a 2010. évi LVI. törvénnyel. A törvény indokolása értelmében a „2010.évi országgyűlési választásokon megnyilvánuló választói akarat arra kötelezi az Országgyűlést, hogy a (...) válasz-

[21] A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 44. § (2) bekezdés b) pont.

[22] A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 45. § (7) bekezdés.

[23] A 2009. évi LXXX. törvény vezette be ezt az új kategóriát.

[24] Például az olaszlisztkai lincselés vagy a Marian Cozma-gyilkosság. Az ilyen és ezekhez hasonló, kiemelten agresszív bűncselekmények a közvéleményt még inkább a szigorúbb büntetés kiszabás követelésének irányába mozdították el. Ld. Szabó, 2016, 114-115.

[25] T/8875 törvényjavaslat.

[26] Three Strikes Law.

[27] Az amerikai három csapás törvényekről ld. részletesen Beke-Martos, 2009, 97-110.

[28] A szlovák megoldást ld. részletesen: Anton, 2010, 127-133.

[29] 2009. évi LXXX. törvény.

[30] Az általános büntetés kiszabási szabály, hogy a bűncselekmény büntetési tételének felső határa kétszeresére emelkedett. Ezen kívül még számos negatív jogkövetkezménye volt az erőszakos többszörös visszaesés megállapításának. Részletesen ld. Szabó, 2016, 116-117.

tók által támogatott büntetőpolitikai intézkedések a leghamarabb törvényerőre emelkedjenek”.^[31] Ezzel a jogalkotó kimondottan olyan elkövetők szigorúbb szankcionálását tűzte ki célul, akik bűnismétlőként sorozatban valósítanak meg személy elleni erőszakos bűncselekményeket.

A jelenlegi hatályos Btk. szigorú büntetőpolitikát következetesen érvényesítő koncepciójába is jól illeszkedett az erőszakos többszörös visszaesőkkel szembeni szigorított fellépés, így magát a kategóriát és a szigorú büntetőjogi szabályokat az új Btk. is megtartotta. Jelenleg erőszakos többszörös visszaeső az a többszörös visszaeső, aki mindhárom alkalommal személy elleni erőszakos bűncselekményt követett el.^[32] Az erőszakos többszörös visszaesés tehát a többszörös visszaesés egy speciális esete, amely magában foglalja a többszörös visszaesőkénti elítélés minden elemét, azzal a többlettel, hogy már a visszaesést megalapozó korábbi elítélés is személy elleni erőszakos bűncselekmények miatt történt. Megállapításához az is szükséges, hogy a harmadik személy elleni erőszakos bűncselekményt az új törvény hatálybalépése után kövesse el az elkövető.^[33] A személy elleni erőszakos bűncselekmények meghatározása nem bírói mérlegelés kérdése, hiszen a Btk. ezeknek a bűncselekményeknek taxatív felsorolását adja.^[34]

Elmondható, hogy a mai magyar büntetőjog legszigorúbban az erőszakos többszörös visszaesőkkel szemben lép fel. Az erőszakos többszörös visszaesővel szemben az erőszakos többszörös visszaesőkénti minősítést megalapozó bűncselekmény büntetési tételének felső határa szabadságvesztés esetén a kétszeresére emelkedik. Ha a büntetési tétel így felemelt felső határa a húsz évet meghaladná, vagy a törvény szerint a bűncselekmény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető, az elkövetővel szemben életfogytig tartó szabadságvesztést kell kiszabni.^[35] A Btk. Általános része ezen kívül előírja, hogy az erőszakos többszörös visszaesővel szemben kizárt a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége.^[36]

E két jogszabályhely együttes értelmezésével az a következtetés vonható le, hogy a bírónak bizonyos esetekben mérlegelést nem tűrően ki kell szabniuk a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetést. Anélkül, hogy megkérdőjeleznék a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés létjogosultságát hatályos büntető szankciórendszerünkben, fel kell tenni a kérdést, hogy vajon megengedhető-e a büntetőjogban egy olyan szabály lefektetése a jogalkotó részéről, ami az ügy egyedi körülményeinek a figyelembevételével, a lehető leg súlyosabb szankció kiszabására kötelezi a bírót.^[37]

[31] 2010. évi LVI. törvény indokolása, ld. részletesebben: Horváth, 2013, 46.

[32] A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 459§. (1) 31. c) pont.

[33] A Kúria 83. sz. BK véleményében (BH 2010/5).

[34] 459. § (1) bekezdés 26. pont.

[35] A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 90. § (2) bekezdés.

[36] A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 44. § (2) bekezdés a) pont.

[37] Kónya, 2011, 129-135.

IV. AZ ÉLETFOGYTIG TARTÓ SZABADSÁGVESZTÉS KISZABÁSÁNAK TAPASZTALATAI

1. Az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabásának tendenciái

A társadalom védelme és a kiemelten társadalomra veszélyes, kegyetlen bűncselekményt elkövetők végleges, de legalábbis hosszú évekre történő izolációja olyan büntetési cél, melynek a szankciórendszer kialakítása során mindenképpen érvényesülnie kell.^[38] A gyakorlat is azt mutatja, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték esetén a bíróság minden esetben előtérbe helyezi a társadalom védelmét, mint büntetési célt.^[39] Létezik ugyanis olyan elkövetői kör, melynél a reszocializáció szóba sem kerülhet, és egyetlen eszköz szolgálja a társadalom védelmét: a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazása, vagyis az elkövető elszigetelése.^[40]

Ahogy azt fentebb említettük, az életfogytig tartó szabadságvesztésnek hazánkban jelenleg két formája ismert, a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés és a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségével kiszabott életfogytig tartó szabadságvesztés.^[41] A feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának meghatározása kifejezetten büntetéskiszabási kérdés, melyet a bíróság az általános büntetéskiszabási tényezőket értékelve állapít meg. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának meghatározása egyáltalán nem azt jelenti, hogy az elkövető biztosan szabadul a büntetés-végrehajtási intézetből. Ez az időpont csupán azt garantálja, hogy az esedékességgel a büntetés-végrehajtási bíró, immár évtizedek múltán pontosabb információ és adatok alapján, a terhelt magatartását figyelembe véve dönt arról, hogy az elítélt reintegrálható-e a társadalomba, vagy a társadalom tagjainak védelme érdekében szükséges-e a további fogva tartása.

Az alábbi táblázat 2012-től rendelkezésünkre álló adatokat tartalmazza. 2015-től vannak részletes adataink arról, hogy a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját hogyan állapította meg a bíróság.

[38] „A vádlott személye (...) olyan fokban veszélyes a társadalomra, – a konfliktus kezelésének másokkal szemben történő durva, erőszakos cselekmények elkövetésével való levezetése folytán – hogy a társadalom védelmét érintő büntetéskiszabási cél indokolja az elkövető végleges elszigetelését” (BH 2004.265). E tekintetben a Bv. törvény is egyértelműen fogalmaz: „A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárásával kiszabott életfogytig tartó szabadságvesztés végrehajtásának célja a társadalom védelme érdekében az ügydöntő határozatban meghatározott joghátrány érvényesítése” (Bv. törvény 83. § (2) bekezdés).

[39] Ld. Bolyki – Nagy – Solt – Szabó, 2017, 79.

[40] Balla, 2014, 57.

[41] A szigorítás jegyében az új Btk. az életfogytig tartó szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét is szigorította, annak legkorábbi időpontját legalább huszonöt, legfeljebb negyven évben meghatározva. Ld. Btk. 43. § (1) bekezdés. Lásd részletesebben: Lévy, 2016, 593-594.; Gönczi, 2015, 7-40.

év	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
20-24				2	1	2				
25				8	11	3	7	11	4	5
26-27						2		1		
28					2			1	1	
30				2	4	5	3	5	5	5
32-33				1	1			1		1
35				6	2	3	2	2	1	1
37				1						
40				3	2					2
TÉSZ	7	10	7	10	7	6	4	5	5	6
Összesen	33	33	28	33	30	21	16	26	16	20

2. táblázat: A feltételes szabadrólra bocsátás legkorábbi időpontjai (év) 2012-2021 években
(Forrás: Az OBH adatbázisa)

A büntetés kiszabás szigorodása, mint tendencia, melyet az életfogytig tartó szabadságvesztések gyakoribb alkalmazásával akart a jogalkotó elérni hazánkban, 2009-től 2013-ig volt tapasztalható, majd az életfogytig tartó szabadságvesztések száma stabilizálódni látszik, évente kb. 28-33 esetben. 2016 óta inkább csökkenő tendenciát látunk, és a 2019-ben kiszabott 26 életfogytig tartó szabadságvesztés már az előző évhez képest megint növekedést jelent. A 2020-as adatok pedig már újra csökkenésről árulkodnak.

Az elmúlt néhány évben sokkal inkább a stabilizálódás, sőt inkább a szám szerinti csökkenés jellemzi az ítélkezési gyakorlatot, mintsem a szigorodás és a gyakoribb alkalmazás. Megállapíthatjuk, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása nem az ítélkezés szigorának, hanem sokkal inkább a bűnözés struktúrájának a függvénye. Amennyiben több a kiemelkedő tárgyi súlyú, többszörösen minősülő emberölés az adott éven belül, akkor szükségképpen több lesz a kiszabott életfogytig tartó szabadságvesztés is.

Az életfogytig tartó szabadságvesztések között a nagyobb arányt képviselik a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségével kiszabott büntetések. Az új Btk. a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját igyekezett szigorítani, a korábbi 20 évet 25 évre emelve. A táblázat adatai szerint azonban nem jellemző, hogy a legszigorúbb esetkörrel a bíróság igen gyakran élne, hiszen a 2021 előtti négy évben egyetlen esetben sem állapította meg 40 évben a bíróság a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját, és az azt megelőző években sem a

40 év tekinthető tipikusnak.^[42] Leggyakrabban 25 és 30 év között kerül sor a feltételes szabadság legkorábbi időpontjának a megállapítására, és a legkevesebb 25 év is igen gyakorinak tekinthető.^[43]

Amennyiben a TÉSZ kiszabási gyakoriságát vizsgáljuk, a rendelkezésre álló adatok itt sem bizonyítják, hogy a kötelező büntetés kiszabási szabályoknak köszönhetően ugrásszerű növekedés lett volna megfigyelhető. A legrosszabb években is 10 volt a TÉSZ-re ítélt aránya, és 2016-tól itt is csökkenő tendencia figyelhető meg, az évi 4-6 TÉSZ-es elítélttel. A rendelkezésünkre álló statisztikai adatok a TÉSZ kapcsán természetesen nem tartalmazzák, hogy annak kiszabásakor a bíróság szabad mérlegelési lehetőségével élt vagy kötelezően kellett-e kiszabnia a legsúlyosabb büntetési nemet. Összességében tehát a TÉSZ-re ítélték száma sem mutat kiugróan magas tendenciát Magyarországon.

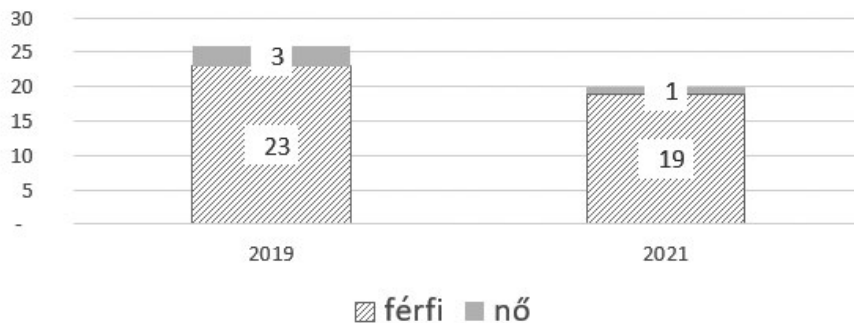
2. Életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt elkövetők személyi körülményei

Az életfogytig tartó szabadságvesztések kiszabása tekintetében az elkövető személyi körülményei gyakran irrelevánsak a bűncselekmény tárgyi súlyához képest. Az érdekesség kedvéért azonban egy pillantást vessünk az elkövetői kör egyes kriminológiai jellemzőire is. Az alábbi ábrák a 2019-es évben életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt adatait tartalmazzák nem, iskolai végzettség, családi állapot és az előélet szerinti lebontásban. A 2021-es évre vonatkozóan a statisztikai adatlapok változása miatt már nincs információ az elkövetők iskolai végzettsége és családi állapota tekintetében, ezért a legfrissebb adatok alapján csupán a nem és előélet szerinti jellemzőket tudtuk szerepeltetni.

[42] Ritkán, de a korábbi évek gyakorlatából találunk példát arra, hogy a bíróság 50 évben állapította meg a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját, tekintettel arra, hogy a korábbi Btk. a feltételes szabadságra bocsátás legkésőbbi időpontját nem írta elő, következésképpen azt a bíróság a büntetés célját szem előtt tartva, valamennyi büntetés kiszabási körülmény értékelésével döntötte el, hogy a mérlegelés nélkül alkalmazandó legkorábbi időponthoz képest a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi lehetőségét ténylegesen mely időpontban határozza meg. Lásd: Kúria Bfv.III.943/2019/9. Feltételezhetően az a bírói gyakorlat, hogy csak igen ritkán kerül sor ilyen szigorúan meghatározásra a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontja, a nemzetközi elvárásoknak is köszönhető.

[43] 2019-ben például az összes eset 52,38%-a, amennyiben a TÉSZ-eseteket nem számoljuk.

Elkövetők nem szerinti megoszlása

1. ábra: Elkövetők nem szerinti megoszlása
(Forrás: Az OBH adatbázisa)

Elkövetők iskolai végzettség szerinti megoszlása	előfordulás (db)
általános (elemi) iskola	18
szakmunkásképző	4
szakiskola	1
szakközépiskola	2
főiskola, egyetem	1
Összesen	26

3. táblázat: Az elkövetők iskolai végzettség szerinti megoszlása
(Forrás: Az OBH adatbázisa)

Elkövetők családi állapot szerinti megoszlása	előfordulás (db)
nőtlen	13
házas	4
elvált	3
élettársi kapcsolatban él	3
nincs adat/nem ismert	3
Összesen	26

4. táblázat: Elkövetők családi állapot szerinti megoszlása
(Forrás: Az OBH adatbázisa)

Elkövetők előélet szerinti megoszlása	2019 előfordulás (db)	2021 előfordulás (db)
visszaesőnek nem tekinthető bűnismétlő	9	5
visszaeső	2	1
különös visszaeső	1	1
többszörös visszaeső	2	2
erőszakos többszörös visszaeső	2	2
büntetlen	10	9
Összesen	26	20

5. táblázat: Az elkövetők előélet szerinti megoszlása
(Forrás: Az OBH adatbázisa)

Bár hangsúlyozzuk, hogy ezekben az ügyekben az elkövető személye és főleg az alanyi tényezők sok esetben a bűncselekmény tárgyi súlya miatt nem jellemzik a büntetékiszabási gyakorlatot, de ezekből az adatokból megállapítható, hogy többnyire általános iskolai végzettséggel rendelkező, egyedülálló és jó eséllyel büntetett előéletű, férfi elkövetővel szemben szab ki életfogytig tartó szabadságvesztést a bíróság. A csekély számban előforduló erőszakos többszörös visszaeső kapcsán elmondható, hogy mindkét évben mindkét erőszakos többszörös visszaeső tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre lett ítélve, feltehetően az abszolút büntetékiszabási szabálynak is köszönhetően.

3. Az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabásának gyakorlati szempontjai

A büntetékiszabási gyakorlat tekintetében megállapítható, hogy életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéltek mindegyike emberölést vagy azt is elkövetett. Az anonim bírósági határozatok is alátámasztják Balla Lajosnak a Debreceni Ítéltábla 2005 és 2014 közötti eseteiből lefolytatott kutatási eredményeit, melyek szerint a TÉSZ kiszabására rendszerint olyan emberölések miatt került sor, melyek háromszorosan vagy négyszeresen is minősülnek,^[44] illetve a vádlott erőszakos visszaesői státusza indokolja a társadalomtól történő végleges elszigetelését.^[45] Az ítélkezési gyakorlat a több okból is súlyosabban minősülő, a köznyugalmat számottevően megzavaró, a társadalom megdöbbenését kiváltó, az állampolgárok biztonságérzetének megingatására alkalmas, félelmet keltő ölési cselekményeknél alkalmaz tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést, mely büntetés valóban a terhelt élete végéig tart.^[46]

[44] Balla, 2014, 65.; továbbá: EBH 2018.B.6.; Pécsi Ítéltábla Bf.II.38/2020/19.; Kúria Bfv. II.1640/2014/6.; Debreceni Ítéltábla Bf.II.295/2009/56., BH 2004.353.

[45] Fővárosi Ítéltábla 6.Bf.57/2019/20.

[46] Debreceni Ítéltábla Bf.IV.646/2018/36.

Ugyanakkor háromszorosan vagy többszörösen minősülő emberölések esetén is található példa arra, hogy a bíróság feltételes szabadság lehetőségével ítéli az elkövetőt életfogytig tartó szabadságvesztésre^[47] vagy az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabására csak másodfokon, és ott is a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségével kerül sor.^[48]

Bár az emberölés minősített esetei között a jogalkotó súlyossági sorrendet nem állít fel, de a joggyakorlatban mutatkozik különbség az egyes minősítő körülmények és az életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazási gyakorisága között. Igen gyakori a minősített esetek közt a különös kegyetlenséggel történő elkövetés, valamint a több ember sérelmére történő elkövetés,^[49] mely utóbiból az következik, bár nem kifejezetten büntetőjogi terminológiával élve, de sorozatgyilkosokat igen gyakran ítélnék a magyar bíróságok életfogytig tartó és gyakran tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre.^[50] Ezek a bírói döntések azt a következtetést tükrözik, hogy az ilyen elítéltek nem alkalmasak a társadalomba történő visszailleszkedésre, és tartani lehet attól, hogy szabadulásuk esetén az újabb felmerülő konfliktusukat más személy életének kioltásával oldanák meg.^[51]

A sértettek növekvő száma szignifikánsan növeli a TÉSZ kiszabási esélyét, míg 2 sértett esetén még 38% a TÉSZ kiszabásának esélye, addig három sértett esetén ez már 75%-ra emelkedik.^[52] Amennyiben a több ember sérelmére történő elkövetés mégsem eredményezné a feltételes szabadságra bocsátás kizárását, a gyakorlat felhívja a figyelmet arra is, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén nem indokolt a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját a törvényi minimumban meghatározni, ha a vádlott két ember életét oltotta ki, az egyik élet elleni cselekménye többszörösen minősül, és a cselekményeit nagyfokú gátlástalansággal követte el.^[53]

Gyakran szereplő minősítő körülmény az életfogytig tartó szabadságvesztések kiszabása esetén a nyereségvágyból és előre kitervelten történő elkövetés is.^[54] Bár a ritkább minősítő körülmények közé tartozik, de súlya az életfogy-

[47] Szegedi Ítéltábla Bf.II.1/2010/9.; Debreceni Ítéltábla Bf.II.419/2017/8.; Győri Ítéltábla Bf.II.5/2020/43.

[48] „Életfogytig tartó szabadságvesztés szolgálja a büntetés célját a háromszorosan is minősülő emberölés büntetettét társtettesként elkövető felnőtt korú vádlott esetében.” (BH+ 2004.2.55.).

[49] Bolyki – Nagy – Solt – Szabó, 2017, 63. A több ember sérelmére történő minősítés gyakoriságáról számol be Solt Ágnes 2007 és 2008 között életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélttel kapcsolatban végzett kérdőíves kutatása is, mely szerint a megkérdezett életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélttek egyharmada több ember sérelmére követte el az emberölést. Ld. Solt, 2009, 83. Balla Lajos kutatása alapján a TÉSZ-re ítélték között 7-ből 6 esetben szerepelt a több ember sérelmére elkövetett, minősített emberölés. Ld. Balla, 2014, 65.

[50] Ezt a terminológiát használja Ruzsonyi Péter a tanulmányaiban, Ld. Ruzsonyi, 2016a, 2-22.; Ruzsonyi, 2016b, 5-27.; Ruzsonyi, 2016c, 41-62.

[51] Balla, 2014, 56.

[52] Bolyki – Nagy – Solt – Szabó, 2017, 65.

[53] BH 2002.10.489.

[54] Bolyki – Nagy – Solt – Szabó, 2017, 63.

tig tartó szabadságvesztés kiszabása szempontjából annál nagyobb a tizenharmadik életévét be nem töltött személy sérelmére történő elkövetésnek.^[55] Az OKRI által végzett kutatás eredményei azt mutatják, hogy ha a sértettek között gyermek szerepelt, akkor 50%-os esélye van a TÉSZ-nek és 27% az életfogytig tartó szabadságvesztésnek.^[56] Szintén nagy a nyomatéka a minősítő körülmények közt a védekezésre képtelen személy sérelmére történő elkövetésnek, ahol a TÉSZ kiszabási esélye 70% volt.^[57]

A bírói gyakorlat szerint a cselekmény kirívó tárgyi súlya, a minősítő körülmények jellege és száma mellett TÉSZ kiszabását szintén indokolhatja a cselekmény motiválatlansága,^[58] mely kirívó fokban teszi az elkövetőt társadalomra veszélyessé, különösen akkor, ha más, súlyos bűncselekményt is elkövetett.^[59] Bírói döntések indokolásai mutatnak rá arra, hogy a bűncselekmény tárgyi súlya mellett „az irgalmat nem ismerő, és a megbánásnak a jeleit sem mutató vádlott esetében... kizárólag a legsúlyosabb büntetőjogi következmények állnak arányban a társadalom védelmével és a büntetés céljával”.^[60] A vádlott büntetett előélete és kiemelkedő társadalomra veszélyessége, a bűncselekmény egyszeri vagy többszörös minősítése mellett is megalapozhatja az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását.^[61]

Az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélesek esetén a bíróság indokolásának kiemelkedő szerepe van. Ezért fontos a lehetséges súlyosító és enyhítő körülmények következetes számbavétele. Az OKRI által lefolytatott kutatás sajnos rámutat arra, hogy a bíróságok még a legszigorúbb büntetés kiszabása esetén is gyakran automatikusan veszik számba a lehetséges enyhítő és súlyosító körülményeket, azoknak a nyomatékát egyáltalán nem tárgyalva, illetve olyan körülményeket is felsorolva, ami egyébként a kétszeres értékelés tilalma miatt nem vehető figyelembe.

A bíróságok „jolly jokerként” utalnak a hasonló bűncselekmények elszaporodottságára, mint súlyosító körülményre, még akkor is, ha ezt a bűnügyi statisztika-

[55] Polgár, 2017, 70.

[56] Bolyki – Nagy – Solt – Szabó, 2017, 72-73.

[57] Vö. 73. oldal. S ugyanerre hívja fel a figyelmet Balla Lajos is, a feltételes kedvezményből a bíróság azt a vádlottat zárta ki, aki idős, védekezésre alig képes sértettekre tört rá álmukban, és haszonszerzés reményében követte el a bűncselekményt. Ld. Balla, 2011, 126.

[58] Egyszeresen minősülő emberölés esetén az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabásának indoka lehet a cselekmény motiválatlansága. Ld. Debreceni Ítéltábla Bf.I.791/2014/4.; Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.274/2012/9.

[59] Például: Győri Ítéltábla Bf.63/2014/15., s ezt erősíti meg: Polgár, 2017, 67.

[60] Veszprémi Törvényszék B.1214/2004/9.

[61] A „váratlan és alattomos módon, szervezett jellegű bűnelkövetési körülmények között” történő elkövetést, és a vádlott „személyiségében rejlő társadalomra veszélyességet” is kiemelkedőnek kellett tekinteni, továbbá a vádlott nemcsak a sértettekkel, hanem az egyik vádlotttársával szemben is kíméletlen magatartást tanúsított. Ld. Veszprémi Törvényszék B.451/2005/94.

kák egyáltalán nem támasztják alá.^[62] Sajnos, sok esetben az ítéletek indokolásából az elkövető személyiségének értékelése is hiányzik, holott a nagyobb tárgyi súlyú bűncselekmények aktáiban mindig rendelkezésre áll a terheltről igazságügyi elmeorvos és pszichológus szakértői vélemény, melyet azonban főszabály szerint és kizárólag a beszámítási képesség meglétének vagy éppen hiányának a megállapítására használ a bíróság.^[63] Az általam megvizsgált, anonim bírósági határozatok indokolásában is természetesen fellelhetőek a fenti kutatások által feltárt következetlenségek. Meg kell azonban állapítani, és kifejezetten a bírói munka dicséretére szolgáljon, hogy – tapasztalataim szerint, szemben a csekélyebb tárgyi súlyú bűncselekményekkel – ezekben az ítéletekben még mindig gyakrabban és következetesebben találkozunk a súlyosító vagy enyhítő körülmények nyomatékára történő utalásokkal is.

Valamennyi ügyre vonatkozó tipikus súlyosító és enyhítő körülmények természetesen az ügyek egységése miatt nincsenek. Nagy számban fordul elő súlyosító körülményként a cselekmény többszöri minősülése, az elszaporodottságra való utalás, a büntetett előélet és a halmazat.

A jelenlegi büntetéskiszabási gyakorlattal szemben kritikaként felhozható, hogy ezrakt módon nem határozható meg, hogy mely esetekben kerül sor a TЭСZ, és mely esetekben a klasszikus életfogytig tartó szabadságvesztések kiszabására. A TЭСZ-esek között akad olyan is, akinél csupán két minősítő körülmény volt, de van olyan nem TЭСZ-es, akinél öt minősítő körülmény ellenére sem zárták ki a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét. Bizonyos minősítő körülményeknek a fennállása és a többszöri minősülés, valamint az elkövető elvetemültsége kétségtelenül növeli a TЭСZ kiszabásának esélyét. A gyakorlat igyekszik a TЭСZ-t a legsúlyosabb, a társadalomra leginkább veszélyt jelentő elkövetőkre fenntartani. Mindemellett az egységes ítélkezési gyakorlat megteremtése érdekében Polgár András felveti annak a szükségességét, hogy egységes szempontrendszer kidolgozása alapján egyértelműbbé kellene tenni a klasszikus életfogytig tartó és a TЭСZ kiszabási gyakorlata közti határvonalakat, hogy a bírói ítéletek e tekintetben is következetesebbek legyenek.^[64]

Az egységes szempontrendszer kétségtelenül jobban szolgálná a jogbiztonságot, de féltő, hogy a bírákat a rutinszerű büntetéskiszabási tevékenység irányába mozdítaná, és az egyéniesítés követelményének nem feltétlenül felelne meg. Egységes szempontrendszer kidolgozása mellett a mérlegelés lehetősége továbbra is adott kellene, hogy legyen a bírák számára. Az életfogytig tartó és különösen a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztések esetén a kógens szabályok alkalmazása, ami mérlegelést nem tűrően kötelezővé teszi ennek a szankciónak a kiszabását, semmilyen körülmények között nem támogatható. Az ügyek

[62] A bírói gyakorlatban van arra példa, amikor a felsőbb bírósági szinten mellőzte a bíróság az elszaporodottságra való hivatkozást, mivel azt az alsóbb szintű bíróság adatokkal nem támasztotta alá. Például: Fővárosi Ítéltábla Bf.274/2019/36.

[63] Bolyki – Nagy – Solt – Szabó, 2017, 77-82.

[64] Polgár, 2017, 71.

és az elkövető társadalomra veszélyességének konkrét vizsgálatát különösen fontosnak ítéljük meg azokban az esetekben, amikor a legszigorúbb szankció kiszabására kerül sor.

V. ZÁRÓ GONDOLATOK

Az ítékezés és az egyéniesített szankció kiszabása minden ügyben felelőségteljes mérlegelést követel meg a bírótól. Nem kis teher nehezedik az ítélező bíró vállára, különösen, amikor életfogytig tartó szabadságvesztést kell kiszabnia és meg kell határoznia azt az időpontot, amikor legkorábban szabadon bocsátható a terhelt, vagy éppen felelősségteljesen, a társadalom többi tagjának a védelme érdekében úgy kell döntenie, hogy a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárja. Az életfogytig tartó szabadságvesztések szám szerinti alakulását és a büntetéskiszabási gyakorlatát is szem előtt tartva megállapíthatjuk, hogy a bíró felelőségteljes mérlegelése az ügyekben általában megtörténik, a bírák komolyan veszik az ultima ratio és a szubszidiaritás alapelveit.

A bíró az ítélet indoklásában – ha nem is minden esetben – általában törekszik arra, hogy a rendelkezésére álló súlyosító és enyhítő körülmények súlyát és nyomatékát is megfelelően értékelje a konkrét ügyben. Nem gondolom, hogy a jogalkotó által az életfogytig tartó szabadságvesztések gyakoribb alkalmazásának igényét illetően megfogalmazott követelmény teljesülne a magyar ítélezési gyakorlatban. A bíróságok – a néhány kötelező esetkör kivételével – mérlegelnek, és a társadalomra leginkább veszélyt jelentő és legnagyobb tárgyi súlyú bűncselekmények miatt, végső esetben szabnak ki életfogytig tartó szabadságvesztést. Az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását sokkal inkább a bűnözés alakulása, mintsem a jogalkotó elvárásainak való megfelelés determinálja.

IRODALOM

- Albrecht, Hans-Jörg (2011): *Prison Overcrowding – Finding Effective Solutions. Strategies and Best Practices Against Overcrowding in Correctional Facilities*. Max Planck Institute, Freiburg. (Elérhető: https://www.mpicc.de/shared/data/pdf/research_in_brief_43_-_albrecht_prisonvercrowding.pdf. Letöltés ideje: 2020. december 12.).
- Ambrus István (2016): Some Thoughts on the Hungarian Criminal Sanctioning System. In: *Jogelméleti Szemle*. 2016/4. sz.
- Balázs Péter (2018): Börtönfalak az örökkévalóságnak – a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés hazai szabályozása és nemzetközi keretei. In: *Jogelméleti Szemle*. 2018/2. sz.
- Balla Lajos (2011): Az emberölés értékelése – Jogszabályi keretek és a Debreceni Ítéltábla gyakorlata. In: *Pro Futuro*. 2011/1. sz.
DOI: <https://doi.org/10.26521/profuturo/2011/1/5608>.
- Balla Lajos (2014): Az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetéskiszabási gyakorlata. In: *Magyar Rendészet*. 2014/6. sz.

- Bagossy Mária (2017): A büntetőjogi szankció korlátai az alkotmányjogban és a nemzetközi jogban: A szabadságvesztés és a kínzás tilalma. In: Ábrahám Márta (szerk.): *Mailáth György Tudományos Pályázat*. Országos Bírósági Hivatal, Budapest. DOI: <https://doi.org/10.38146/bsz.2019.3.3>.
- Beke-Martos Judit (2009): Three Strikes Law – A három csapás törvénye. In: *Rendészeti Szemle*. 2009/9. sz.
- Bolyki Orsolya – Nagy László Tibor – Solt Ágnes – Szabó Judit (2016): *Az életfogytig tartó szabadságvesztés és a feltételes szabadságra bocsátás jogalkalmazási gyakorlata*. OKRI kutatási jelentés, Budapest.
- Bolyki Orsolya – Nagy László Tibor – Solt Ágnes – Szabó Judit (2017): Az életfogytig tartó szabadságvesztés jogalkalmazási gyakorlata. In: Vóko György: *Kriminológiai Tanulmányok*. 54. kötet. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest.
- Deffains, Bruno – Jean, Jean-Paul (2013): Le coût des prisons (à qui profite le crime?). In: *Archives de politique criminelle*. Vol. 1/2013. DOI: <https://doi.org/10.3917/apc.035.0025>.
- Domokos Andrea – Papp Petra (2020): Életfogytig tartó szabadságvesztés – a magyar anyagi jogi szabályozás a kezdetektől napjainkig. In: *Jogelméleti Szemle*. 2020/2. sz. DOI: <https://doi.org/10.59558/jesz.2020.2.29>.
- Favuzza, Federica (2017): Torreggiani and Prison Overcrowding in Italy. In: *Human Rights Law Review*. Vol. 1/2017. DOI: <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngw041>.
- Fábry, Anton (2010): A „Három csapás” büntetési elv bevezetése és ennek tapasztalatai Szlovákiában. In: *Ügyészek Lapja*. 2010/6. sz.
- Gönczi Gergely (2015): A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés alapjogi vonatkozásai. Alkotmányos büntetőjog és a Strasbourgi joggyakorlat. In: *Acta Humana*. 2015/2. sz.
- Horváth Eszter (2013): A három csapás az alkotmányos büntetőjog tükrében. In: *Jogelméleti Szemle*. 2013/1. sz. (Elérhető: <http://jesz.ajk.elte.hu/horvath53.pdf>. Letöltés ideje: 2020. december 12.).
- Kadlót Erzsébet (2015): Pilot döntés a börtönök túlszűfoaltságáról. In: Inzelt Éva (szerk.): *Kriminológiai Közlemények 75. szám. Válogatás a 2014-ben és 2015-ben tartott tudományos rendezvények előadásaiból*. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest.
- Karsai Dániel (2014): Az Emberi Jogok Európai Bíróságának határozata a tényleges életfogytiglani szabadságvesztésről. In: *Jogesetek Magyarázata*. 2014/1. sz.
- Kónya István (2011): A három csapás bírói szemmel. In: *Magyar Jog*. 2011/3. sz.
- László Zsuzsanna (2008): Örökké tartó rabság: Az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés hazai szabályozásának egyes momentumai. In: *Börtönügyi Szemle*. 2008/3. sz.
- Léway Miklós (2016): A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésről, különös tekintettel az emberi jogi szempontokra. In: Fejes Zsuzsanna – Török Bernát – Pólay Elemér (szerk.): *Suum Cuique: Ünnepi tanulmányok Paczolay Péter 60. születésnapja tiszteletére*. Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára, Szeged.
- Márk Lili – Váradi Balázs (2015): A fogvatartás ára – A Strasbourgi pilot ítélet fényében. In: Inzelt Éva (szerk.): *Kriminológiai Közlemények 75. szám. Válogatás a 2014-ben és 2015-ben tartott tudományos rendezvények előadásaiból*. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest.
- Nagy Anita (2016): A túlszűfoaltság a büntetés-végrehajtási intézetekben, figyelemmel a nemzetközi szabályozásra. In: *Jogelméleti Szemle*. 2016/1. sz.
- Nagy Ferenc (2008): *A magyar büntetőjog általános része*. HVG-ORAC, Budapest.
- Pallagi Anikó (2014): A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés a büntetőpolitika szemszögéből. In: *Belügyi Szemle*. 2014/12. sz.

- Pápai-Tarr Ágnes (2020): Az elkövető személyiségének jelentősége a büntetéskiszabásban, különös tekintettel az előéletre. In: *Pro Futuro*. 2020/1. sz. DOI: <https://doi.org/10.26521/Profuturo/2020/1/7871>.
- Penaud, Béatrice (2014): La surpopulation carcérale n'est pas une fatalité. In: *Gazette du Palais*. No. 135. du 15 Mai 2014.
- Polgár András (2017): *Ad dies vitae. Az életfogytig tartó szabadságvesztés szabályozása, gyakorlata és végrehajtása*. Doktori értekezés, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Pécs. (Elérhető: <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/polgar-andras/polgar-andras-vedes-ertekezes.pdf>. Letöltés ideje: 2021. február 22.).
- Pradel, Jean (2016): *Droit pénal général, 21e édition*. Cujas, Paris.
- Poncela, Pierrette (2008): La crise du logement pénitentiaire. In: *Revue de science criminelle et de droit pénal comparé*. Vol. 4/2008.
- Renucci, Jean-François (2009): Les peines perpétuelles et la Convention EDH: une question de principe non tranchée par la grande chambre. In: *Recueil Dalloz*. No. 21/7382, 4 juin.
- Renucci, Jean-François (2013): La Cour européenne fixe sa jurisprudence sur les peines perpétuelles et ravie des tensions..., note sous CEDH 9 juil. In: *Recueil Dalloz*. No. 30/7567, 12 septembre 2013.
- Renucci, Jean-François (2016): Conventionalité des peines perpétuelles: une clarification importante des obligations positives à la charge des États. In: *Recueil Dalloz*. No. 26/7695, 14 juillet.
- Ruzsonyi Péter (2016a): Sorozatgyilkosok a rácson túl: „Bestiális emberek – emberi bestiák”. In: *Börtönügyi Szemle*. 2016/1. sz.
- Ruzsonyi Péter (2016b): „Élni nem engedjük, meghalni nem hagyjuk őket” – sorozatgyilkosok a rácson innen. I. rész. In: *Börtönügyi Szemle*. 2016/2. sz.
- Ruzsonyi Péter (2016c): „Élni nem engedjük, meghalni nem hagyjuk őket” – sorozatgyilkosok a rácson innen. II. rész. In: *Börtönügyi Szemle*. 2016/3. sz.
- Sárkány István (1993): Gondolatok az életfogytig tartó szabadságvesztésről. In: *Főiskolai Figyelő*. 1993/ 3-4. sz.
- Solt Ágnes (2009): Az életfogytig tartó szabadságvesztés empirikus vizsgálata. In: *Börtönügyi Szemle*. 2009/2. sz.
- Szabó Enikő (2016): Bűnismétlők vs. büntetéskiszabás – A visszaesők megítélése, bűne és bűnhődése a magyar igazságszolgáltatás évszázadaiban. In: *Büntetőjogi Tanulmányok*. XVII. kötet, Veszprém.
- Szemesi Sándor (2014): Sok (jó) ember kis helyen? A magyar fegyintézetek zsúfoltságával kapcsolatos kérdések az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatában. In: *Büntetőjogi Szemle*. 2014/2. sz.
- Szemesi Sándor (2014): Az élet(fogytig) értelme – a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés jogszerűsége az Emberi Jogok Európai Bírósága legújabb gyakorlatában. In: Elek Balázs – Háger Tamás – Tóth Andrea Noémi (szerk.): *Igazság, Ideál és Valóság. Tanulmányok Kardos Sándor 65. születésnapja tiszteletére*. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszéke, Debrecen.
- Szemesi Sándor (2015): Repetitive Cases before the Strasbourg Court: The Pilot Judgment Procedure at the European Court of Human Rights. In: Szabó Marcel – Láncoz Petra Lea – Varga Réka – Molnár Tamás (szerk.): *Hungarian Yearbook of International Law and European Law 2014*. Eleven International Publishing, Hague. DOI: <https://doi.org/10.5553/hyiel/266627012014002001016>.
- Tóth J. Zoltán (2008): A halálbüntetés utolsó harminc éve Magyarországon: az 1961. évi V. törvénytől az alkotmánybírósági abolícióig. In: *Jogelméleti Szemle*. 2008/4. sz. (Elérhető: http://jesz.ajk.elte.hu/2008_4.html. Letöltés ideje: 2021. október 5.).

ONLINE FORRÁSOK

- [Birosag.hu](https://birosag.hu/jogerosen-befejezett-buntetoeljarasok-vadlottainak-statisztikai-adatai): Az OBH adatbázisa – Jogerősen befejezett büntetőeljárások vádlottainak statisztikai adatai, Revízió után, 2019 és 2021 év adatai. (Elérhető: <https://birosag.hu/jogerosen-befejezett-buntetoeljarasok-vadlottainak-statisztikai-adatai>).
- [Parlament.hu](https://www.parlament.hu/irom39/00047/00047.pdf): A Nemzeti Együttműködés Programja. Munka, otthon, család, egészség, rend. (Elérhető: <https://www.parlament.hu/irom39/00047/00047.pdf>. Letöltés ideje: 2021. május 1.).
- [Ugyeszseg.hu](http://ugyeszseg.hu/statisztikai-adatok/buntetobirosag-elotti-ugyeszi-tevekenyseg/): A büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenység főbb adatai I. 2007 évtől 2021-es évi kiadványokig, 2022. Legfőbb Ügyészség, Budapest. (Elérhető: <http://ugyeszseg.hu/statisztikai-adatok/buntetobirosag-elotti-ugyeszi-tevekenyseg/>).
- [Ugyeszseg.hu](http://ugyeszseg.hu/statisztikai-adatok/buntetobirosag-elotti-ugyeszi-tevekenyseg/): A büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenység főbb adatai I. A 2013. évi tevékenység, 2014. Legfőbb Ügyészség, Budapest. (Elérhető: <http://ugyeszseg.hu/statisztikai-adatok/buntetobirosag-elotti-ugyeszi-tevekenyseg/>).
- [Ugyeszseg.hu](http://ugyeszseg.hu/statisztikai-adatok/buntetobirosag-elotti-ugyeszi-tevekenyseg/): A büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenység főbb adatai I. A 2019. évi tevékenység, 2020. Legfőbb Ügyészség, Budapest. (Elérhető: <http://ugyeszseg.hu/statisztikai-adatok/buntetobirosag-elotti-ugyeszi-tevekenyseg/>).
- [Ugyeszseg.hu](http://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2022/01/tajekoztato-a-bunozesrol-2011.-ev.pdf): Tájékoztató a 2011. évi bűnözésről. Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztály, Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztály. (Elérhető: <http://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2022/01/tajekoztato-a-bunozesrol-2011.-ev.pdf>. Letöltés ideje: 2020. november 2.).

JOGFORRÁSOK

- A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény.
- A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2009. évi LXXX. törvény.
- A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. tv.
- A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény.
- T/8875 törvényjavaslat.

ÍTÉLETEK JEGYZÉKE

- BH+ 2004.2.55.
- BH 2004.353.
- BH 2010/5.
- EBH 2018.B.6.
- EH 2015.11.B28.
- Debreceni Ítéletábla Bf.II.295/2009/56.
- Debreceni Ítéletábla Bf.I.791/2014/4.
- Debreceni Ítéletábla Bf.II.419/2017/8.
- Debreceni Ítéletábla Bf.IV.646/2018/36.
- Fővárosi Ítéletábla 3.Bf.274/2012/9.
- Fővárosi Ítéletábla 6.Bf.57/2019/20.
- Fővárosi Ítéletábla Bf.274/2019/36.

- Győri Ítéltábla Bf.63/2014/15.
- Győri Ítéltábla Bf.II.5/2020/43.
- Kúria Bfv.II.1640/2014/6.
- Pécsi Ítéltábla Bf.II.38/2020/19.
- Szegedi Ítéltábla Bf.II.1/2010/9.
- Veszprémi Törvényszék B.1214/2004/9.
- Veszprémi Törvényszék B.451/2005/94.

Szerényi Gábor grafikája